

Білоус Ірина Володимирівна,
*науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем експертно-
криміналістичного забезпечення
діяльності органів внутрішніх справ
Національної академії внутрішніх справ*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Позитивний міжнародний досвід використання поліграфа, методики, які використовуються для поліграфного тестування, та їх наукове обґрунтування дозволяють стверджувати про можливості застосування поліграфа в українському судочинстві під час розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи [1].

З метою отримання орієнтувальної інформації у кримінальному провадженні можуть проводитися опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа, приладу який реєструє психофізіологічні параметри та реакцію людини на поставлені питання.

Предметом опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа є отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації, повноти наданої опитуваною особою інформації, джерела отриманої опитуваною особою інформації, уявлень опитуваної особи про певну подію, іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій. Такі опитування можуть проводитись тільки за наявності письмової згоди особи, яка проходитиме опитування [2].

Проведення опитування із застосуванням поліграфа підозрюваних у вчиненні злочину набуває все більшого значення у кримінальних провадженнях та сприяє встановленню істини при розслідуванні злочинів, проведенню допиту, визначенню істинності отримуваної інформації і звуження кола підозрюваних осіб. Основною метою опитування є

встановлення причетності особи, яка тестується до конкретної події, що розслідується.

Поліграфне опитування проводиться за відповідними методиками. При розслідуванні вбивства поліграфне опитування можливо здійснювати за методом Кліва Бакстера [3, с. 57]. Процедура включає в себе формулювання тестових запитань, дотестове інтерв'ю, поліграфний тест і післятестове інтерв'ю. Формулювання тестових запитань здійснюється після визначення основної теми поліграфної перевірки, що стосується розслідуваного злочину. Тестові запитання ґрунтуються на аналізі інформації про вбивство і на принципі методу Бакстера. Тести складаються з двох основних типів запитань - прямі (релевантні) і контрольні. Мета прямого (релевантного) запитання - спровокувати реакцію в досліджуваній особі, яка говорить неправду. Релевантне запитання повертає винного до події злочину. Релевантні запитання тільки з однієї теми мають бути гранично ясні, точні й однозначні, щоб не дати можливості раціоналізації з боку досліджуваної особи. Якщо не відомий час, місце, спосіб і засіб злочину, їх не включають у релевантні запитання. Значиме запитання стає винятково сильним, якщо воно включає деяку обставину або деталь, які відомі тільки злочинцю.

Контрольні запитання стосуються інтервалу часу до злочину і включають соціально несхвальні події, що мабуть були з кожною людиною, але вона схильна заперечити їх, щоб підтримувати прийнятний образ про себе. Психологічний стан досліджуваної особи орієнтується на ті тестові запитання, що дана особа вважає найбільш загрозливими - або на контрольні, або на релевантні запитання. Прийнято вважати, що винні орієнтуються на значимі запитання, а безневинні - на контрольні запитання. Тестове інтерв'ю особи, яка проходить опитування, знайомиться з процедурою, обговорюються й остаточно уточнюються тестові запитання, а також з'ясовується суб'єктивна версія особи про злочин. Під час розмови особа, яка проводить опитування, повинна уникати натяків або прямих обвинувачень у причетності до злочину та стимулювати особу показати себе в сприятливому світлі, щоб змусити її дати необхідну негативну відповідь на контрольні запитання.

Головне завдання до тестової бесіди - вселити досліджуваній особі довіру до коректності експериментатора і до надійності й без упередженості процедури. Одночасно з цим проводиться і психологічна підготовка досліджуваної особи шляхом зниження почуття роздратованості і створення мотивації до позитивної участі в процедурі.

Дослідження, звичайно, включає тести трьох типів - S-K-Y - підозри, поінформованості й особистої участі; YOU PHASE - безпосереднього вчинення злочину і PICK - напруження. Під час тестів досліджуваній особі не повідомляють результати оцінки отриманих поліграм, а також з нею не обговорюють зафіксовані особою, яка проводила опитування, реакції на запитання, що ставляться. Отримані після поліграфного тесту результати надаються досліджуваній особі для коментаря під час так званого тестового інтерв'ю. Особі повідомляють, що вона не витримала тест і повинна пояснити зафіксовані реакції при відповідях на релевантні запитання. «Практика показує, що оголошення результатів тесту робить значний психологічний вплив і деяких випадках приводить до безпосереднього визнання в скоєному злочині» [4]. Бесіда після проведення тестів дає деякі можливості досягти глибинних характеристик особистості злочинця й аналізувати складний мотиваційний комплекс злочину.

Отримана орієнтувальна інформація за допомогою поліграфа, насамперед, сприяє ефективному розслідуванню тяжких кримінальних правопорушень шляхом концентрації зусиль на одній визначеній оперативній версії та цілеспрямованого планування кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Усіков І. П. Рекомендації по призначенню психофізіологічних експертиз на поліграфі (детекторі брехні) [Електронний ресурс] / І. П. Усіков. - Режим доступу :

<http://spfi.com.ua/>.

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових

експертиз : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5.

3. Використання поліграфа: історія, методика та перспективи застосування на досудовому слідстві : [метод. рек.]. - К. : НАВС, 2010.

4. Климченко В. Раскрытие убийств / В. Климченко // Теория и практика применения полиграфа в правоохранительной деятельности. - Сочи, 1999.

5. Холодный Ю. И. Применение полиграфа при профилактике, раскрытии и расследовании преступлений / Ю. И. Холодный. - М. : Мир безопасности, 2000.

*Корчова Галина Леонідівна,
завідувач сектора з організації
науково-дослідної роботи Інституту
кримінально-виконавчої служби,
кандидат педагогічних наук, доцент;
Гришина Анастасія Вікторівна, доцент
кафедри пенітенціарної педагогіки та
психології Інституту кримінально-
виконавчої служби, кандидат
психологічних наук*

ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПОЛІГРАФОЛОГА В ПРОЦЕСІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ

Найбільш актуальними дослідженнями в галузі оперативно-розшукової діяльності є використання поліграфа як позитивного пізнавального невербального інструментарію у напрямі встановлення істини під час конкретної події чи факту. Тому метод « детектора брехні» у практичній діяльності поліції є важливою та необхідною технологією.

Водночас ця методика - не панацея. В основу використання поліграфа покладено той факт, що чим вагомішою є для людини інформація, яку вона намагається приховати, тим вищий рівень психологічного напруження у відповіді на конкретно поставлене запитання. Таке апаратне опитування є не